

- Режим доступа: <<http://eurotransa.ru/edu3.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
4. Лебедева Л. Д. Педагогические основы арт-терапии в образовании учителя: дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.01/ Лебедева Людмила Дмитриевна. – М., 2003. – 426 с.
  5. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи: теорія і практика [колект. моногр.] / авт.: О.М.Ващенко, К.І.Волинець, З.В.Зюзіна [та ін.]; упоряд.: К.І.Волинець, Т.І.Люріна, О.Я.Митник; за заг. ред. К.І.Волинець. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Гринченка, 2013. – 212 с.
  6. Фейдимен Дж., Фрейгер Р. Личность и личностный рост / Дж.Фейдимен, Р.Фрейгер. – М.: Российский открытый университет, 1991. – Вып. 1. – 116 с.
  7. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Лідія Олексіївна Хомич. – К.: Магістр-S, 1998. – 200 с.
  8. Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки / Сост. А.И.Пискунов. – М.: Просвещение, 1971. – 560 с.
  9. Штайнер Р. Методика обучения и предпосылки воспитания: Пер. с нем. – М.: Парсифаль, 1994. – 79 с.
  10. Junge M.B. A History of Art Therapy in the United States/ M.B.Junge, P.P.Asawa. – Mundelein, IL: The American Art Therapy Association. – 1994. – 131 p.
  11. Champernowne I. Art therapy in the Withymead Center / I.Champernowne // American Bulletin Children as a Means of Diagnosis and Therapy. – New York: Coolidge Foundation, 1947 [Електронний ресурс]. – <<http://users.javanet.com/~cccneati>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
  12. Ulman E. Art Therapy History / E.Ulman [Електронний ресурс] <<http://www.burleehost.com/artery/ATH/elinor-ulman.htm>> – Загол. з екрану. – Мова англ.
  13. Waller D. Becoming a Profession. The History of Art Therapy from 1940-1982 / D.Waller. – London and New York: Routledge, 1991.

Статья посвящена изучению зарубежного опыта подготовки арт-терапевтов. Проведен исторический анализ наследия педагогов-гуманистов, поскольку арт-терапия считается гуманным способом взаимодействия с младшими школьниками в учебно-воспитательном процессе начальной школы. Установлено, что в европейских странах сферы использования арт-терапии постоянно расширяются, арт-терапевты работают в государственных и частных учреждениях. Охарактеризованы особенности подготовки арт-терапевтов в Великобритании, Швейцарии, США. Определено, что на сегодняшний день во многих зарубежных странах сложилась устойчивая система арт-терапевтического образования как самостоятельной педагогической специальности.

Ключевые слова: арт-терапевт, арт-терапия, арт-терапевтические технологии, зарубежный опыт, подготовка.

The article is devoted to learning of foreign experience of training the art-therapists. The historical analysis of heritage of humanist-pedagogues has been conducted, so far as the art-therapy is a humane tool of cooperation with pupils during the educational process in a primary school. It has been defined that spheres of using the art-therapy in European countries are constantly developed. Art-therapists work in public and private institutions, among them colleges, schools, orphanages, social-correctional services, institutions of a closed type, homes for the disabled, geriatric homes, art studios, hospitals, clinics, medical centers. The peculiarities of training the art-therapy in Great Britain, Switzerland, the USA have been characterised. It has been determined that nowadays a stable system of art therapeutical education as an independent teaching profession has been formed in many European countries. Implementation of art-therapy in higher educational institutions establishes conditions for consistent combination of processes of individualization, socialization and professionalization of students.

Key words: art-therapist, art-therapy, art-therapeutical technologies, foreign experience, training.

УДК 378.371.13

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Теличко Наталія Вікторівна
м.Мукачеве

У статті обґрунтовано сутність системного підходу. Визначено основні ознаки системи. Конкретизовано проблеми різного ієрархічного рівня, що виступають об'єктом системного аналізу формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи. Акцентовано увагу на характеристиці однієї із ознак системи, що визначає особливості реалізації системного підходу – розчленованість на компоненти.

Ключові слова: система, системний підхід, системний аналіз, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Реалізація системи формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів потребує спеціальної організації навчального процесу у вищій школі. Це актуалізує визначення і реалізацію спеціальних педагогічних умов, що відображає зміст практично-методичного компоненту цілісної системи професійної підготовки майбутніх учителів з метою їх спрямування на професійне становлення і зростання як вчителя-

майстра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу встановити, що теоретичним підґрунтям написання статті визначено основні положення філософії освіти (В.Андрущенко, І.Зязюн, В.Кремень та ін.); концепції про природу та структуру особистості (Б.Ананьев, Г.Балл, І.Бех, Л.Виготський, О.Леонтьев, Г.Костюк, С.Максименко, К.Платонов, В.Рибалка, С.Рубінштейн та ін.); теорії професійного становлення особистості (Є.Климов, Б.Ломов, Т.Титаренко та ін.); результати досліджень з проблеми формування і розвитку професійної компетентності, творчості, особистісної культури майбутнього вчителя (О.Абдуліна, О.Акімова, Л.Ахмедзянова, І.Богданова, М.Євтух, В.Кан-Калик, Н.Кичук, В.Крутецький, З.Курлянд, Н.Ничкало, В.Паламарчук, С.Сисоєва, Н.Тализіна, Р.Хмельюк, М.Ярмаченко та ін.)

Мета статті полягає у визначенні сутності педагогічних умов формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів.

Для реалізації окресленої мети були сформульовані наступні завдання:

1. Визначити сутність поняття «педагогічні умови».
2. Проаналізувати специфіку педагогічних умов, які визначалися у дисертаційних дослідженнях, присвячених проблемі підготовки вчителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Широке використання поняття «педагогічні умови» у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців різного профілю, обумовлює посилену увагу науковців до його поглибленого вивчення і конкретизації сутності. Загальноприйнятим підходом до уточнення сутності поняттєво-термінологічного апарату є аналіз енциклопедично-словникової, довідкової літератури, де поняття «умова» розуміється як необхідна *обставина*, що уможливило здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [1, с.1506]. Як *умова* часто використовується поняття *фактор* – рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник [1, с.1526], який є *причиною* – явищем, що породжує інше явище та визначає його характер [1, с.1601] і є приводом для певних дій, спонукою, мотивом, що зумовлюють певні вчинки [1, с.1140].

Таким чином, такі ідентичні за змістом терміни, як «умова», «чинник», «фактор», «обставина», доцільно використовувати для пояснення сутності поняття «педагогічні умови», що складають сутність практично-методичного компоненту системи формування основ педагогічної майстерності майбутніх учителів початкових класів. Для визначення педагогічних умов, які відзначатимуться оригінальністю та новизною в нашому дослідженні було опрацьовано низку дисертаційних робіт, у яких науковці обґрунтовували сутність поняття «умови» в контексті їх реалізації в навчально-виховному процесі та визначали такі фактори, які враховували різні аспекти для підвищення рівня підготовки майбутніх учителів початкових класів [2, с. 136].

Аналіз дисертаційних досліджень, у яких реалізовувалися спеціальні педагогічні умови свідчить, що науковці визначали такі чинники, що сприяли цілеспрямованій організації навчального процесу для підвищення його ефективності.

У дослідженні О. Герасименко були виділені чотири групи умов формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів: концептуальні, змістовні, організаційно-технологічні, допоміжні. До концептуальних умов дослідниця віднесла особистісну орієнтацію освітнього процесу на всіх рівнях: цільовому, змістовному, процесуальному [2, с. 137]. У нашому дослідженні професійна компетентність є об'єднуючою основою педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів.

Організаційно-технологічні умови у дослідженні О. Герасименко базуються на використанні педагогічної технології моделювання професійної діяльності в навчальному процесі. Суть цієї технології полягає в тому, що студенти в ході навчання відтворюють професійну діяльність у спеціально створених умовах [2, с.138].

Ми враховували науковий доробок, поданий у дисертаційному дослідженні Т. Зубенко в контексті визначення організаційно-педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до навчання учнів початкової школи. Авторкою науково обґрунтовано, що процес підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи до реалізації комунікативного підходу буде ефективним, якщо в діяльності вищих навчальних закладів будуть забезпечені такі організаційно-педагогічні умови: комунікативне спрямування змісту професійно орієнтованих дисциплін; інтегрування професійно-педагогічних знань, умінь і навичок майбутнього вчителя з теорії і практики реалізації комунікативного підходу; комунікативне спрямування педагогічної практики майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи; створення іншомовного комунікативного середовища [3, с.10]. У контексті нашого дослідження володіння студентами комунікативними вміннями і навичками відображає

певний рівень сформованості комунікативної компетентності майбутнього вчителя, що є одним із показників його педагогічної майстерності.

Заслужують на поглиблене вивчення педагогічні умови виділені в дослідженні О. Кислої стосовно розвитку професійного самовизначення майбутніх учителів початкових класів (цілісність професійної підготовки як єдність навчальної, виховної діяльності студентів, орієнтованої на об'єкт професійної діяльності вчителя, на основі інтеграції змісту професійно орієнтованих дисциплін; спрямованість професійної підготовки та діяльності викладачів ВНЗ на розвиток професійного самовизначення; формування у майбутніх учителів початкових класів потреби у професійному самовизначенні, оволодіння студентами навичками самопізнання, знаннями про ступеневу підготовку, наявність альтернатив вибору освітньої траєкторії) [4, с. 6]. Окреслені педагогічні умови певним чином відображають сутність акмеологічної мотивації студентів, хоча авторка не пов'язує вибір студентом освітньої траєкторії з процесами його професійного зростання в майбутньому як шляху до вдосконалення педагогічної майстерності вчителя.

Одним із аносованих завдань у дисертаційному дослідженні О. Маляренко було теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкових класів до розв'язання дидактико-методичних задач. Нам імпонує комплексний підхід автора до охоплення різних аспектів навчання студентів – мотивацію, знання і практико-орієнтовану підготовку, що знайшло відображення в таких педагогічних умовах: *умотивованість* студентів до майбутньої професійної діяльності як процесу розв'язання дидактико-методичних задач шляхом створення ціннісно-сміслових навчальних ситуацій; *розробка* та включення в зміст професійно орієнтованих дисциплін системи знань про типи дидактико-методичних задач і способи їх розв'язання; *формування* в студентів комплексу вмінь розв'язувати дидактико-методичні задачі на основі використання інтерактивних технологій навчання; взаємозв'язок розвитку компонентів готовності майбутнього вчителя початкових класів до розв'язання дидактико-методичних задач у процесі вивчення спецкурсу [5, с. 16].

Однією з основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів є його готовність до використання педагогічних інновацій у професійній діяльності. [6, с. 6-7].

Таким чином, інтеграція закономірностей навчання, сприятливих факторів, що реалізуються з використанням спеціальних засобів педагогічних інновацій, методів і форм навчання, що спрямовують суб'єктів навчального процесу (викладачів і студентів) на вияв активності на формування основ педагогічної майстерності майбутнього вчителя початкових класів, обумовлює виокремлення педагогічних умов, за яких реалізуватимуться заплановані завдання. У цьому контексті ми підтримуємо думку В. Ягупова, що навчання як складова педагогічного процесу залежить від *педагогічних умов організації* навчально-виховного процесу, вибору спеціальних засобів, методів, форм навчання, що є *умовами*, які зорганізуються викладачем, у яких відбувається діяльність викладача і студента і залежить від:

- засадничої парадигми національної системи освіти;
- загальних і професійних цілей освіти;
- провідних методологічних положень й установок сучасної загальної дидактики;
- особливостей змісту, методів і форм роботи конкретних освітньо-виховних систем;
- особливостей змісту професіограми конкретного фахівця;
- особливостей змісту й методики викладання конкретної навчальної дисципліни та визначених її специфікою вимог до добору загально дидактичних методів;
- мети, завдання, змісту матеріалу та дидактичного й

- методичного задуму конкретного заняття;
- наявності часу на вивчення окремої теми;
- рівня розумової підготовленості майбутніх фахівців;
- рівня оснащення навчально-матеріальної бази;
- педагогічної майстерності викладачів тощо [7, с. 324].

Оскільки всі можливі впливи середовища на досліджувану систему мають бути типізовані, зведені в певні групи за ознакою спільності очікуваного ефекту впливу на систему, то в нашому дослідженні конкретизовані такі педагогічні умови:

- створення мотиваційно-аксіологічного середовища для професійного зростання майбутніх учителів молодших класів;
- розширення когнітивної бази студентів з основ педагогічної майстерності;
- реалізація праксеологічно-технологічного підходу в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін;
- забезпечення професійно-адаптаційних процесів у формуванні основ педагогічної майстерності майбут-

ніх учителів початкової школи.

Висновки. Отже система формування педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи передбачає поєднання цілей, концептів, методичного і технологічного забезпечення процесу підготовки студентів у контексті їх професійного становлення шляхом реалізації визначених оптимальних педагогічних умов, що сприятиме підготовці вчителя-майстра. З цією метою здійснювалася розробка і використання спеціальних методичних матеріалів для цілеспрямованого формування основ педагогічної майстерності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі ми вбачаємо у науковому обґрунтуванні показників рівнів сформованості педагогічної майстерності майбутніх учителів початкової школи та розробці спеціальних методик для визначення цих рівнів в оцінювально-цифровому еквіваленті, як складових загальної системи професійної підготовки студентів цього профілю у ВНЗ.

Література та джерела

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Герасименко Е.Н. Формирование специальных компетенций учителя начальных классов у студентов педагогического колледжа: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Елена Николаевна Герасименко. – М., 2008. – 224 с.
3. Зубенко Т.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови учнів початкової школи: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "теорія та методика професійної освіти" / Тетяна Володимирівна. Зубенко Тетяна Володимирівна. – Вінниця, 2009. – 254 с.
4. Кисла О.Ф. Особливості розвитку професійного самовизначення майбутніх учителів початкових класів в умовах ступеневої підготовки : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "теорія та методика професійної освіти" / Оксана Федосіївна Кисла. – К., 2008. – 259 с.
5. Маляренко О.С. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів до розв'язання дидактико-методичних задач: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "теорія та методика професійної освіти" / Ольга Сергіївна Маляренко. – Луганськ, 2010. – 322 с.
6. Павленко Н.О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "теорія та методика професійної освіти" / Наталія Олександрівна Павленко. – Полтава, 2008. – 338 с.
7. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. / В.В.Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

В статтє обоснована суццность системного подхода. Определены основные признаки системы. Конкретизированы проблемы различного иерархического уровня, выступающие объектом системного анализа формирования педагогического мастерства будущих учителей начальной школы. Акцентировано внимание на характеристике одного из признаков системы, определяющего особенность реализации системного подхода – расчлененность на компоненты.

Ключевые слова: система, системный подход, системный анализ, педагогические условия.

Implementation of systems forming pedagogical skills of primary school teachers requires special organization of educational process in higher education system. The formation of a definitive system of future teachers' proficiency training directing the students on mastering the basis of pedagogic mastery during the process of studying at higher school envisages the substantive examination of the specificity of a definite problem and determination of the concept of academic research. The paper presents the material to establish the essence of pedagogical conditions determined by researchers to optimize the preparation of future teachers. Pedagogical conditions specified implementation of the system of formation of pedagogical skill of the future primary school teachers. The essence of the systems approach has been grounded in the article. The main features of the system have been defined. The problems of different hierarchical levels, which are the object of systematic analysis of pedagogical skills of primary school teachers, have been concretized. Attention has been focused on the characterization of one of the characteristics of the system, which defines feature of a systematic approach – dissection into components.

Key words: system, systematic approach, systematic analysis, pedagogical conditions.